

”Det är inte min stil ...”

Barn talar om kläder

C-uppsats i etnologi vid göteborgs universitet 1999

Författare: Eva Knuts

Handledare: Docent Helene Brembeck

Inledning	3
Personliga reflektioner	3
Ämnesval och syfte	3
Metod, material och källkritik	4
Avgränsningar	5
Tidigare forskning	6
Teoretiska utgångspunkter	7
Intervjubakgrund och informantpresentation	11
Kroppen och kläder	13
Klädernas praktiska funktion	14
Klädernas sociala funktion	15
Klädernas symboliska värde	16
Konsumtions och kläder	18
Idoler	20
Kompisar och kläder	21
Vardagens klädval	23
Stil	24
Kläder i olika åldrar	25
Kön och kläder	28
Sammanfattning	31
Slutdiskussion	32
Noter	33
Litteratur	34

TACK!

Jag vill tacka ”fröken” Katarina för engagemang när det gäller kontakten med föräldrarna och ett tack för att jag fick störa skolarbetet. Jag kände mig välkommen på skolan!

Tack till barnen som hade tålamod och svarade på frågorna, trots krånglande bandspelare och trots att jag höll er ifrån skolarbetet!

Inledning

Personliga reflexioner

Måns åtta år vägrar ha de nya byxorna med argumentet, ”det är inte min stil”. När jag var barn så kan jag inte minnas att jag ens visste vad stil var. Kläder kunde klias och stickas och visst fanns det kläder jag inte ville ha men argumentet ”det är inte min stil” skulle aldrig ha fungerat så att byxorna blev liggande tills de var urvuxna. Det fanns kläder som var moderna, jag minns tiden när det inte gick att ha någonting annat än UCLA tröja och Levis jeans, senare kom manchestersnickarbyxorna. Det var mode men inte stil. Det fanns inte utrymme för personliga val i kläderna, antingen hade man det alla andra hade eller så var man ute. Jag var fjorton när de första punkarna dök upp i Leksand och plötsligt så insåg jag att det fanns alternativ. Alternativ som gick utanför de två polerna; modern eller ute.

Grått är modet i år, denna sista vinter detta årtusendet, om man ser till det lanserade modet, som de stora kedjorna vill få oss att konsumera. Men det finns alternativ. Bl. a. har second hand affärerna blivit rumsrena. Äldre damer botaniserar på Myrorna något som hade varit otänkbart i min ungdom. Det fanns en second hand affär som var öppen första lördagen i varje månad och var belägen i Rättvik, en äldre dam skulle inte ha satt sin fot där. Jag har svårt att tänka mig en skolklass idag med barn där alla bär samma tröjmärke och samma jeansmärke, där det enda stora valet är huruvida tröjan ska vara mörkblå eller röd. Så upplevde jag min ungdom. Det finns nischade butiker för olika stilar, ”get your self an attitude” uppmanar en kedja. En egen attityd, en egen stil, idag finns det fler alternativ.

Ämnesval och syfte

Att skriva en C-uppsats är en resa. Tåget går och på vägen blir det urspåringar, försovningar och mycket annat man inte förutsett. Stickspår blir intressanta medan annat man trodde var målet, inte ter sig lika spännande.

Jag bor med ett barn som jag lärde känna när han var fem år. Det är ofta diskussioner om kläder där Måns och hans pappa inte är överens. Dessa återkommande uppträdanden med anledning av kläder fångade mitt intresse för hur barn ser på kläder. Hur viktigt är kläder bland barn? Protesterar Måns mot vissa plagg för att han blir retad? Så väcktes intresset. Sedan började teoriinläsningen och mycket av litteraturen bekräftade det jag trodde mig veta.

Men när intervjuerna var genomförda så upptäckte jag att teorierna inte stämde med den bild som barnen förmedlade. Syftet har blivit att se om teorierna har någon relevans på de intervjuade barnen.

Metod, material och källkritik

Det empiriska materialet består av åtta intervjuer med tretton barn. De går alla på samma skola i samma klass. De är mellan sju och nio år gamla. Jag fick kontakt med skolan genom att min sambos son går på skolan. Jag upplevde det som en fördel att inte komma som helt okänd till en skola. Jag har träffat några av barnen tidigare och även ”fröken”, det gjorde att kontakten var lättare att ta.

Det finns stora skillnader i att söka vuxna informanter mot att söka barn, det är inte gångbart att fråga barnen själva utan kontakten måste gå genom en vuxen. I detta fall så förmedlade ”fröken” kontakten med föräldrarna. Intervjuerna har genomförts på skolan i ett avskilt rum. Vissa intervjuer har varit med två barn samtidigt, några intervjuer med ett. Detta beroende på aktiviteterna på skolan, då intervjuerna genomförts under vanliga skoldagar har jag fått anpassa mig efter vilka barn som varit lediga för intervju.

Det har förts och förs mycket diskussioner om intervjuer som metod. Det är viktigt att vara medveten om att intervjusituationen är ett samtal där även jag som intervjuare deltar. Det handlar inte om ett registrerande av berättelser. Genom mitt val av frågor, min respons på informantens svar så styr jag samtalet och vad som framkommer under intervjun. I ett annat sammanhang med en annan intervjuare hade antagligen andra saker sagts och lyfts fram. Det gör inte att det som framkommit i intervjuerna inte är sant, men man ska vara medveten om att det finns flera svar och flera tolkningsmöjligheter i varje intervjusituation. Det finns inga objektiva forskare och jag inser att jag tillsammans med informanterna har skapat den information och den kunskap som framkommer i föreliggande uppsats.

Intervjuerna har spelats in på band och sedan transkriberats i sin helhet. Många nyanser går förlorade i skrift. Kroppsspråk, tonfall och andra visuella faktorer går inte att översätta till skrift.¹I analysen av informanternas berättelser så ingår även de icke verbala uttrycken som inte framkommer i citaten, det är ofrånkomligt.

Det finns skillnader i att intervju barn mot att intervju vuxna. Barn är omyndiga och det innebär att en tillåtelse från föräldrarna måste inhämtas för att barnen ska medverka. Denna kontakt förmedlade personalen på skolan i form av en kort skriven information där

föräldrarna hade möjlighet att neka barnets medverkan eller tillåta. Dessa svar med föräldrarnas underskrift krävdes för att intervjuerna skulle kunna påbörjas.

När jag som vuxen möter barn så finns en förförståelse hos båda parterna. Intervjuerna utfördes på skolan, vilket var mest praktiskt, men som också innebar att barnen såg mig som ännu en vuxen i den maktställning som lärare/elev innebär. På många av mina frågor har jag fått misstänkt många, vad man populärt kallar för, politiskt korrekta svar. Barnen var mycket medvetna om vad de förväntades svara på vissa frågor och de var mån om att svara rätt. De var artiga och svarade på frågorna med korta meningar, ibland bara en nick eller axelryckning. Detta är frustrerande för en etnolog som vill ha roliga citat i sin uppsats! Som jag skrivit tidigare så går min sambos son i klassen och tillhör de intervjuade vilket för mig är intressant då jag vet hur han pratar om kläder i vardagen och hur förhandlingarna kring kläder går till hemma. I intervjusituationen tillsammans med mig och en klasskamrat så talar han om kläder och stil på ett annat sätt som jag inte upplever att han talar om det i vardagslag. Jag påstår inte att han ljuger i intervjun! Men det är en annan sanning som framkommer.²

Jag har utgått från en frågelista (se bilaga 1) men denna har inte följts slaviskt. En del av barnen har varit ovilliga intervjuoffer andra har med liv och lust gått in för att prata. Informanterna har ibland associerat fritt kring frågorna och jag har tyckt att det varit viktigare att följa de tankebanorna än att strikt återgå till frågelistan. Som ovan intervjuare ser jag vid transkriberingen att jag missat en del spännande tankegångar genom att inte vara tillräckligt flexibel. Vissa av frågorna som ingår i frågelistan finns inte med i den färdiga uppsatsen. Det är en del av processen att skriva uppsats.

Barnens har i vissa fall intervjuats i par, i andra fall ensamma. När det gäller paren så har personalen kommit med förslag på bra kombinationer av barn, det är viktigt att ingen känner sig utanför eller att någon dominerar samtalet även om så ändå skedde. Flickor har intervjuats för sig och pojkar för sig, det kan i efterhand diskuterats om det var bästa lösningen.

Avgränsningar

Det finns inget som inte kunde göras på annat sätt. Metoden kunde ha varit en annan. En studie av reklam för kläder, besök i klädbutiker med tanke på skyltning eller studier av hur förhandlingar mellan barn och vuxna går till i affärerna. Det kunde ha varit en historisk studie av barns kläders förändring över tid. Deltagarstudier på skolan hade varit ett bra komplement till intervjuerna och skulle antagligen gett en mer nyanserad bild av hur barnen i vardagslag talar om kläder i gruppen. Jag kunde ha intervjuat föräldrar om barns kläder men det jag

tycker är intressant är just hur barnen själva talar om kläder och stil, så metoden fick bli intervjuer med barn. Barnen är begränsade till antal och går på samma skola och är i ungefär samma ålder. Det blir ingen jämförelse mellan olika stadsdelar med allt vad det innebär av sociala och kulturella skillnader, det är en icke önskvärd begränsning men uppsatsen omfång är begränsat. Det blir inte heller någon jämförelse mellan olika åldersgrupper vilket hade varit spännande men jag hänvisar igen till uppsatsen begränsning.

Barnen går på en friskola i innerstaden. Skolan är relativt liten vilket jag tror innebär att stämningen och kamratskapet blir annorlunda än på en stor skola. Det är långt ifrån en ”typisk” skolmiljö. Men vem är typisk och medel?

Tidigare forskning

Vid eftersökningar har inte någon litteratur framkommit som behandlar barn, kläder och stil. Det finns forskning kring barn, det finns forskning kring kläder och det finns forskning kring stil men ingen har studerat de tre parametrarna i samma studie.

Det har länge funnits ett intresse för att studera ungdomar. 1984 utkom antologin *Ungdomskultur: Identitet och motstånd*. Antologin presenterade aktuell ungdomsforskning från England, Västtyskland och Danmark. Thomas Ziehes text *Kulturell friställning och narcissistisk sårbarhet* ingår i boken.

Det finns forskning kring tonåringar och kläder. Ardis Storm-Mathisen har skrivit om tonåringar och kläder i artikeln med det norska namnet; *Unga tonåringers orienteringer til klaer; rapport fra et forprosjekt om klaernes betydning blant 13-åringar* (1998). I artikeln studeras tonåringars sätt att genom kläder visa tillhörighet, respektive avståndstagande till olika ”social typer”. Storm-Mathisen fann fyra sociala huvudgrupper som i artikeln kallas; coola, vanliga, wanna-bes och nördar.

Maja Jacobson har i sin avhandling *Kläder som språk och handling, om unga kvinnors användning av klädsel som kommunikations- och identitetsskapande medel* (1994) studerat hur unga kvinnor använder kläder för att visa sin identitet och för att finna en egen livsstil. Hon har även skrivit *Att klä sig - smak, stil och symbolik* som ingår i *Kultur och erfarenhet* (1993).

Etnologiska institutionen i Göteborg har under senare år varit långt framme när det gäller forskning kring barn. Mycket av forskningen behandlar barn, reklam och leksaker med fokus på konsumtion och påverkan. Marie Falkström och Barbro Johansson är doktorander på Etnologiska institutionen, i avhandlingsprojekten studerar de modern barndom och använder

fältarbeten som metod. De har tillsammans skrivit *Intervjuer med barn* (1999) som behandlar svårigheterna med att arbeta med barn. Marie Falkström har skrivit om Lego sett ur ett genusperspektiv; *Lego= för flickor, för pojkar* som ingår i antologin *Den flerdimensionella konsumenten* (1999). I *Postmodern barndom* (1996) ingår nio omarbetade C-uppsatser som på olika sätt behandlar modern barndom. Dessutom ingår texter av redaktörerna Helene Brembeck och Barbro Johansson.

Viveka Berggren Torell på Etnologiska institutionen vid Göteborgs universitet har skrivit om *Barfota barn- Klädbehov och klädeekonomi på folkhemsbyggets tid*, (1998) som behandlar barn och kläder under 1940 –50 talen.

Magnus Mörck har skrivit *Spel på ytan, en bok om livsstilar* (1998) som varit användbar när det gäller begreppet stil.

Det finns flera utländska forskare som skrivit om barn på olika sätt. Stephen Kline har skrivit *Out of the Garden, Toys, TV and children's culture in the age of marketing*, (1993) som dels ger en historisk bild av marknadsföring vänt till barn men ger också goda insikter i hur barn påverkats i det nya konsumtionssamhället. Susan Willis har skrivit om kön som handelsvara i boken *A Primer for Daily Life* (1991) där hon studerat b. la. leksaker ur ett genusperspektiv. Ellen Seiders bok *Sold separately, Parents and Children in consumer Culture* (1993) visar en positiv bild av barn och reklam. Seider menar att barn är aktiva och väl kan avläsa reklam på ett reflexivt sätt.

Det finns ingen enskild forskare eller enskilt arbete som studerat barn och kläder i nutid. Ovanstående forskarbakgrund beskriver barnforskning där kläder ibland nämns som en del av konsumtionssamhället eller som symboler bland andra symboler som barn använder för att markera status, ålder eller andra grupptillhörigheter.

Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkterna till föreliggande uppsats är hämtade från flera olika forskare och forskningsinriktningar. Dels forskare som behandlar barn och barndom, dels forskning kring diskurser och poststrukturella idéer och dels något om teorier kring mode och livsstilar.

Flera av de teoretiker som lästs inför denna uppsats har genusperspektivet som utgångspunkt. Barnforskningen har mycket av sin grund i genusforskning. Det finns gemensamma strävanden bort från essentialistiska idéer om det ”naturliga”, ”naturliga” barn och ”naturliga” kön.

Sara Mills har i boken *Discourse* (1998) studerat begreppet diskurser ur olika aspekter. Hon utgår från Foucaults definitioner men ger även exempel på aktuell forskning där diskursteorier används.

Bronwyn Davies är barnforskare vid School of Education vid James Cook University i Australien. Hon har studerat hur könsidentiteter produceras med en poststrukturalistisk utgångspunkt. ”Barn lär sig att se och förstå i termer av komplicerade och mångfaldiga positioner och i form av diskurser som finns tillgängliga för dem. De lär sig också att formerna för begär, makt och maktlöshet är inbäddade och möjliggjorda genom en rad diskursiva praktiker. Genom dessa tillgängliga praktiker kan de positionera sig själva och vara i stånd att placera intryck”.³ Davies har genom deltagarobservationer studerat barn och hur de reagerar på gränsöverskridningar gällande kön. Bland annat har hon läst sagor med barn och diskuterat de olika roller som kvinnor och män i sagorna innehar. Intressant för denna uppsats är deltagarobservationer på en förskola där barnen utnyttjade utklädningskläder för att markera olika beteenden. Davies menar att barn har ett behov av att upprätthålla klara distinktioner mellan könen. Det finns könsladdade symboler (till exempel kjolar, handväskor och sjalar betraktas som kvinnliga attribut och uniformer, brandmän och västar betraktas som manliga attribut) som är nära förknippade med kvinnligt och manligt beteende. Davies har i sina studier sett att barn använder dessa symboler för att träda över sitt köns gränser. En flicka tog på sig ett ”manligt” plagg när hon skulle hämta tillbaka en leksak. En pojke kunde gråta och vara svag när han hade kjol, men när han ville slå tillbaka tog han av sig kjolen och slog tillbaka. Davies menar att kläderna är tecken som associeras till olika beteenden. Davies har i sina studier sett att pojkar oftare än flickor klär sig gränsöverskridande. Centralt i Davies resonemang är att det inte behöver finnas några binära oppositioner, även om det blivit ett ”naturligt” sätt att placera in exempelvis kön.

I artikeln *Att klä sig - smak, stil och symbolik* (1993) skriver Jacobson om kläders olika funktioner. Hon skiljer på kläders praktiska funktion det vill säga värmeisolerande funktion, vattenavvisande förmåga och så vidare. Funktioner som är mätbara och som är oberoende av tid och rum. Vidare ser Jacobson till kläders sociala funktion som är knutna till tid, rum och social miljö. Sedan ser hon också till kläders symbolfunktion. Symbol är ett tecken som representerar något, inte på grund av överrensstämmelse mellan tecknet och det betecknade utan på grund av en överrenskommelse om vad symbolen står för.

Det har genom historien funnits olika sätt att se på barn och barndom. Att barn föds onda med en arvssynd som måste bekämpas, var länge ett sätt att se på barn. Det oskyldiga barnet

som är i behov av skydd och vägledning kom med Rousseaus nya pedagogik. Det immanenta⁴ barnet blev ett begrepp med Lockes pedagogik. Jean Piagets barn som följer utvecklings schemat, i singularis. Dessa olika sätt att se på barn och barndom har existerat och existerar samtidigt.

Idag finns det fyra huvudinriktningar inom forskning kring barn⁵; som författarna till *Theorizing Childhood*, uppfattar det. Dessa fyra sätt att se på barn och barndom är ”det socialt strukturerade barnet”, ”barn som minoritets grupp”, ”det socialt konstruerade barnet” och ”barnet som stammedlem”. De som anser barn vara socialt strukturerade ser barndomen som en generell kategori, av varaktig (fast föränderlig) karaktär. Barndomen finns i den sociala strukturen i alla samhällen, vilken är universell, global och som besitter en igenkännbar identitet. De som betraktar barn som en minoritets grupp menar att alla barn på jorden har barndomen gemensam och förtrycks på likartade sätt. Inriktningen kan sägas vara en politisk gren av ”det socialt strukturerade barnet” (Jämför 70-talets feministrörelse). Vidare finns de forskare som betraktar barn som socialt konstruerade. De menar att barndomen är alltid strukturerad, antingen på ett starkt eller svagt sätt och är temporär och mottaglig för förändringar. Det socialt konstruerade barnet finns lokalt snarare än globalt och barn uppfattas ha en förmåga att vara enskilda och individualistiska. Den sista av de fyra forskningsinriktningarna betraktar barn som stammedlemmar i en egen kultur. Barn har, enligt dessa, inte mycket med vuxenvärlden att göra, de tillhör en sub-kultur som kan studeras oberoende av det övriga samhället. Det som i ovanstående genomgång kallas ”det socialt konstruerade barnet” stämmer bäst överens med övriga teorier kring diskurser och poststrukturalism.

Seiter och Kline har båda en tro på barns reflexiva förmåga. I föreliggande material märks att barnen inte tar åt sig av de massmediala bilder som omger dem i den utsträckning som kunde väntats. Det kan vara intressant att koppla det till forskning om kommunikation som Kline i viss mån behandlar. Seiter som skrivit om barn och massmedia tar fasta på förmågan att sålla för barnen oviktig information i flödet. Hon skriver angående reklam riktad till barn, att det är ”som ett opålitligt postföretag. Det som sänds kommer kanske inte fram, det som kommer fram har kanske inte sänts”.

Bourdieu har studerat modevärlden i Paris och han har begreppet ”Teori om magi” som handlar om klädskapare som genom att sätta sin signatur på ett plagg höjer värdet till långt över det rimliga, signaturen av en klädskapare ingår i en ”produktion av tro”. Om tillräckligt många har tron på att signaturen är värd mycket så blir den det. Detta hör också samman med

hur ”smak” skapas och är bundna till ”det sociala rummet”. Smak är enligt Bourdieu en avsmak för andras smak, ett sätt att markera att man har ”god” smak till skillnad från de som har ”dålig” smak. Bourdieu menar att smak och stil är kulturellt och socialt skapade begrepp.

Som synes är det vitt skilda teorier från skilda områden som påverkat denna uppsats. Materialet har visat sig vara komplext och mångfasetterat, det går inte att applicera en enskild teoretiker på barnens sätt att tala om kläder. Det som framkommit är att de intervjuade barnen uppvisar likheter med det som ovan benämns ”det socialt konstruerade barnet”, det är en teori som ”testats” mot materialet och som visat sig vara ett sätt att förstå barnens uttalanden.

Det är en sak var en uppsats börjar och en annan var den slutar. Under arbetet med denna uppsats, har mycket av de inlästa teorierna visat sig inte ha någon eller mycket liten relevans för informanternas i deras sätt att förhålla sig till kläder. Det är en del av forskarrollen att kunna släppa idén om att uppsatsen i slutändan blir sådan man tänkt från början.

Intervjubakgrund och informantpresentation

En etnologs arbetsredskap, bandspelaren, har en förmåga att inte fungera vid fel tillfällen.

”Fröken” Katarina hade delat ut kryssformulär till föräldrarna och tillräckligt många svar hade kommit in för att intervjuerna skulle kunna påbörjas. Med bandspelaren under armen kom jag till skolan och möttes av de första intervjuoffren. Katarina hade gjort en lista på barnen, där de var sammanparade. Första paret ut var Anna och Emma. När vi satt oss i det anvisade rummet, och den helt oprövade frågelistan kommit fram, så vägrar bandspelaren att rulla! Anna och Emma letar rätt på vaktmästaren, för han är en mästare i att fixa saker som krånglar. Inte ens han fick bandspelaren att fungera.

Jag återkom efter lunch, då med en bandspelare som jag förvisat mig om fungerade. Anna och Emma intervjuades och det kändes bra. Anna är åtta år. Hon har en lillebror som är fem år och så har hon en katt och massor av guldfiskar. Emma är också åtta år. Hon har två låtsas systrar som är nio och tolv år gamla. Emmas förebild när det gäller kläder och fritidsintressen är systemen som är nio år. ”Jag skulle vilja vara nio, för det tycker jag är en proffsig ålder!” (Emma). Nästa par var Fredrik och Jens. Fredrik är nio år gammal, han har en storasyster som är fjorton. Fredrik har tidigare gått på en annan skola och började i klassen först i tvåan. Han är lite äldre än genomsnittet och ger ett moget och medvetet intryck. Flera av de andra barnen tar Fredrik som exempel på någon som bryr sig mer om kläder än andra på skolan. Jens är sju år. Intervjun fungerade bra och de gav varandra utrymme att svara. Sedan intervjuades Moa och Marta. Moa är sju år gammal, hon har inget syskon. Moa ger ett blygt intryck och hon säger inte mycket under intervjun. Marta är åtta år, hon har en store bror som heter Olle och är sexton år. ”Jag skulle helst vilja gå i gymnasiet [...] Lika gammal som Olle” (Marta). Sedan var min första dag som intervjuare över. Redan samma dag påbörjades transkriberingen av banden. Nästa dag stod Lotta och Laila på tur. Jag hade blivit varmare i kläderna och det märks på intervjun, det är fler följdfrågor och ett friare samtal. Lotta är åtta år, hon har en lillebror som är fyra år. Laila är också åtta år, hennes lill bror är tre. Båda pratar mycket och verkar tycka att det är roligt att bli intervjuade. Det märks på citatmängden att dessa båda, och speciellt Laila, gärna utvecklar resonemang. Sedan var det Sylvesters tur... Han ville inte alls bli intervjuad, han protesterade högljutt men Katarina sa med bestämd röst att han visst skulle

intervjuas. Sylvester är åtta år, han har två stora systrar som han inte riktigt vet hur gamla de är men runt tjugo.

Sylvester är åtta år. Han har två stora systrar som han inte riktigt vet hur gamla de är men runt tjugo.

Svante är nio år. Han har en lillasyster.

Viktor är åtta år. Han har en lillasyster som är fem år.

Niklas är nio år. Han har en bror som är fyra år.

Intervjuerna har gjorts dels i par, dels enskilt. Detta beroende på barnens aktiviteter under dagen. Vid några tillfällen fanns endast ett barn disponibelt för intervju. Anna och Emma intervjuades tillsammans, det fungerade bra ingen av dem dominerade samtalet. Nästa par ut var Fredrik och Jens som också gav varandra utrymme. Marta och Moa var en sämre kombination. Moa är tystlåten och säger nästan ingenting under intervjun. Lotta och Laila pratade mycket båda två och det märks på citatmängden! Sylvester intervjuades ensam, han ville inte alls bli intervjuad! Måns och Svante pratade ofta i mun på varandra, så citaten kan vara svåra att läsa. Niklas intervjuades ensam, likaså Viktor.

Skolan har bara funnits i två år, tidigare fanns endast dagis och fritidsverksamhet i lokalerna. Idag är det dagis och två klasser med tvåor i lokalen som är fördelad på två plan. Flera av barnen i klassen gick på dagis tillsammans så de känner varandra sedan länge. Det finns ingen skolgård men de åker varannan tisdag till Billdal.

Intervjuerna genomfördes under vanliga skoldagar i ett avskilt rum. Det finns inga traditionella klassrum utan barnen arbetar med olika ämnen under dagen.

Kroppen och kläder

Informanterna talar ofta om klädernas känsla på kroppen. Kläderna ska vara sköna att bära, de ska vara lätta att röra sig i och de ska inte vara av obehagligt material.

Laila. Som till exempel när vi ska ut till Billdal då ligger ju dom kläderna redan framme, för mig så ligger det ju redan det. Så det är bara.. först så tänker jag ”ÅH NEJ!” och sen sätter jag bara på mig dom, för dom kliar jätte mycket, Billdals kläderna.

Barnen återkommer gång på gång till att det viktigaste med kläder är att de är sköna. Känslan på kroppen och känslan de får i kroppen av olika kläder är viktigare än det estetiska. Måns brukar rata kläder för att han inte känner sig snabb eller vig i dem.

Detta avsnitt kommer att diskutera om det finns utomdiskursiva känslor i samband med kroppen och kläder. ”Vad ska man säga om kroppens materialitet?”⁶ Finns det kroppsliga känslor som alla i alla kulturer genom alla tider delar? Skönt, är det en essentiell känsla? Problemet är att det inte finns någon litteratur som diskuterar kroppsuppfattning, om det inte gäller sexualitet eller genusforskning. Har kroppsuppfattningen förändrats? Är känslan viktigare idag? Tydligt är att informanterna anser att det viktigaste med kläder är att de känns bra.

Laila. Om jag köper en grön ganska ful.. gröna ganska fula byxor och dom är jätte sköna då köper jag dom ändå, för att jag tycker att dom är så sköna.

Måns vill bara ha mjukisbyxor för han tycker det är skönt och han tycker det är besvärligt med knappar. Flera andra tycker att jeans är det skönaste plagget och nämner att de inte tycker om mjukisbyxor.

E. Brukar du vara med ut och köpa kläder också?

Niklas. Nej! Fast dom vill att jag ska vara med för jag har så konstig kropp. Jag är alldeles för smal i midjan, det finns inget att hänga byxor.. som passar. Tröjorna är antingen för långa ärmar eller för korta. Det är jätte svårt att.. hitta saker. Det är därför jag inte vill följa med. För det tar så lång tid. Mamma och pappa vill att jag ska följa med, för då passar dom, när vi hittar dom.

Niklas har en kropp som upplevs som ett problem när det gäller att finna kläder. Han är lång och smal. Detta är en annan aspekt på kroppen och kläder som rör alla som inte har kroppar enligt medelnormen.

Klädernas praktiska funktion

Kläder har flera olika användningsnivåer, praktisk – och socialfunktion och även symbolvärde. Vad uppfattar barnen som den viktigaste nivån?

E. Har ni funderat på varför man har kläder?

Marta. För att man inte ska frysa.

E. Mm, ja.. Tycker ni att det är viktigt att ha kläder?

Båda nickar

E. Det är viktigt? Varför då?

Marta. Annars skulle man bli sjuk.

E. Har du funderat på varför man har kläder i överhuvudet?

Sylvester. För att.. för att, för att man behöver kläder. För att man inte ska frysa.

E. Har ni funderat på varför man har kläder?

Lotta och Laila Tittar på varandra, rycker på axlarna och fnissar. Ja... säger båda dröjande.

Lotta. Jag vet inte..

E. Har ni tänkt på om kläder är viktiga då?

Ja, säger båda två.

Laila. Man kan ju frysa..

E. Har du funderat på varför man har kläder?

Niklas. .. Vet inte.

E. Vet inte. Är det viktigt att ha kläder på sig.

Niklas. Ja, för att inte frysa.

Det är inte förvånande med tanke på det nordiska klimatet och att intervjuerna genomfördes under hösten, att barnen i första hand nämner klädernas värmande förmåga som viktig. Men är kläder nödvändiga? ”Det har bott släthudade människor på jorden i hundratusentals år utan att känna till kläder. På istidens grottmålningar finns mammutar, renar och nakna människor avbildade om varandra”.⁷ Att vi behöver kläder för att inte frysa har blivit till en sanning. Barnen får höra att de måste sätta på sig mössa för att inte bli sjuk. Min egen mamma säger ofta; ”vad bar du är i halsen, ska du verkligen inte ha en halsduk”.

E. Har ni funderat på varför man har kläder?

Fredrik. Inte vet jag. (fnissigt)

E. Ni kan inte komma på någonting varför man har kläder?

Fredrik. Nä, för i början hade man ju inga kläder.

E. Nää

Fredrik. Pälsar hade man väl...

Människor har inte haft kläder i alla tider, menar informanten, därför borde de inte vara nödvändiga. Nästa fråga löd om de kunde tänka sig att inte ha kläder. Fredrik Svarade; ” det skulle kännas konstigt att inte ha kläder”. Så även om kläder inte är nödvändiga så känns det naturligt att ha kläder.

Klädernas sociala funktion

Det finns konventioner kring kläder, konventioner som förändras över tid och rum. Badbyxor passar inte på kalas och dunjacka passar inte på badhuset. Under varma somrar fylls tidningarnas insändarsidor av upprörda röster, som förfasar sig över att människor går i badbyxor på till exempel livsmedelsaffärer. Informanterna är väl medvetna om dessa konventioner. På frågan varför man har kläder, svarade de flesta med praktiska funktioner men många nämnde samtidigt sociala funktioner.

E. Har ni funderat på varför man har kläder?

Anna. Man fryser väldigt mycket annars.

Emma. Och det är inget kul att gå naken.

Det är inget kul att gå naken. Konventionen påbjuder att man ska vara klädd, det är inte socialt acceptabelt att gå naken. Det finns dock tillfällen när kläder inte är nödvändiga, bad är ett sådant exempel.

E. Har ni funderat på varför man har kläder på sig?

Måns För att man inte ska frysa ihjäl.

E. Är det bara därför man har kläder?

Måns Nej.. för det är nog..

E. Är det viktigt att ha kläder på sig?

Måns Ja, fast inte när man badar.

[...]

Måns. På fest brukar man ju ha lite olika kläder, om man ska dansa. Om man sak bada å.. när man har badat.

Det finns kläder för olika tillfällen. Fest, vardag och bad kräver olika kläder.

E. Brukar ni ha olika kläder vid olika tillfällen?

Anna. Ja, till exempel när vi ska ta kort så brukar jag ha sådär finare kläder. Om det är Halloween så tar jag på mig hemskare kläder.

Flera av barnen nämner korttagning som ett tillfälle då de väljer finare kläder. De tar inte på sig en Halloweendräkt då de ska förevigas.

Kläders symboliska värde

Symboler företräder något annat än sig själv. ”Symbolen är ett tecken, som representerar ett visst innehåll, inte på grund av någon likhet mellan tecknet och det som är betecknat, utan på grund av en överrenskommelse, en konvention”.⁸ Tecken och symboler kan vara högst lokala och betydelsen kan förändras snabbt. Symboler får sin betydelse i social och kulturella kontexter. I intervjuerna ställdes frågan om barnen anser att man kan se på en människa hur de är genom att se vilka kläder de bär?

Marta. Om det är så här att.. Man kan se ungefär om.. brandman kommer då kan man ju se att det är en brandman för han har ju såna kläder på sig, som en brandman har.

Brandmän har uniformer som representerar deras yrke. Marta fortsatte sedan med att fundera kring kläder och symboler och menade att det går inte att se om någon är brandman om han inte bär uniformen.

E. Tycker ni att man kan se på dom hur dom är genom att titta på vilka kläder dom har?

Svante. Nae.. det tror jag inte.. kanske..

Måns. Kanske.. tuffa och otuffa kan man se men..

E. Om man är otuff vad har man för kläder då?

Måns. Randiga skjortor.

Svante. Vanliga

Måns. Randiga skjortor

Svante. Vanliga kläder och sånt

E. Mm, kan man se om någon är tuff också?

Svante. Ja, det är väl dom här.. som

Måns. Som har ringar i ansiktet

Svante. Har ringar i ansiktet och så..

Svante och Måns svarar svävande och med många pauser, när de sedan talar gör de det i mun på varandra. De kommer överens om att ringar i ansiktet symboliserar tuffhet.

E. Tycker du att man kan se på människor hur dom är genom att titta på vilka kläder de har?

Sylvester. Nej, faktiskt inte.

Magnus Mörck har i boken *Spel på ytan* skrivit om livsstilar. I boken framkommer att flera informanter känner en ovilja om att tala om andra människors stil och utseende. De vill inte döma efter utseende och framstå som fördomsfulla. Barnen har något av samma undvikande sätt att svara på frågan.

Konsumtion och kläder

Det finns många forskare som behandlat konsumtion. Det finns många ingångar till ämnet. Varför konsumerar vi? Vad påverkar oss att konsumera? Hur skapas ett säljande märke? Forskning och intresse finns inom olika områden. Ekonomi, sociologi, social psykologi, postmodernism, Marxistisk teori, journalistisk, marknadsföring, idéhistoria och etnologi har bland annat intresserat sig för konsumtion. Konsumismen är en stor del av hur man föreställer sig det postmoderna samhället. Inom konsumism är valfriheten en förutsättning. "Choice lies at the center of the idea of consumerism, both as its emblem and as its core value".⁹ Det kräver social föreställningsförmåga att konsumera. Genom att föreställa sig hur de nya kläder kommer att se ut och hur de kommer att få en att känna sig så skapas förväntningar och drömbilder som sedan kan realiseras via konsumtion.¹⁰ Detta skulle betyda att barnen har speciella önskemål om kläder och att de planerar och drömmer om vissa kläder som skulle tillfredställa deras bilder av dem själva.

E. Tycker ni att det är kul att vara med och köpa kläder?

Lotta. Ja, jag gillar

Laila. Jag älskar det! För när man byter om kläderna då.. då får man ju ta av sig skorna och då får jag gå omkring utan skor. (fnissigt)

E. Inne på affären?

Laila. Ja.

E. Är det roligt att prova kläder?

Jaa. Säger båda två.

Lotta. För om mamma.. hon tycker dom är fina och hon har pengar till det, då köper hon dom.

Här framför Lotta och Laila flera anledningar till varför de tycker att det är roligt att vara med och handla kläder. Laila tycker att det är roligt att få gå utan skor i affären, något som går utanför den vanliga normen av beteende i offentliga rum. "Jag älskar det!", visar en lustfylld inställning till besök i klädaffärer, hon nämner inte själva kläderna som det viktigaste med besöket. Lotta uppskattar att få kläder och det finns alltid möjligheten att "om mamma.. hon tycker att dom är fina och hon har pengar till det, då köper hon dom". Den meningen visar också att det finns begränsningar som Lotta är medveten om. Ekonomin är en begränsning men också att mamma ska tycka om de plagg som provats för att det ska bli affär av.

E. Brukar du vara med ut och köpa kläder också?

Niklas. Nej! Fast dom vill att jag ska vara med för jag har så konstig kropp. Jag är alldeles för smal i midjan, det finns inget att hänga byxor.. som passar. Tröjorna är antingen för långa ärmar eller för korta. Det är jätte svårt att.. hitta saker. Det är därför jag inte vill följa med. För det tar så lång tid. Mamma och pappa vill att jag ska följa med, för då passar dom, när vi hittar dom.

Niklas finner inte besök i klädaffärer lustfyllt. Det tar lång tid och är krångligt att finna kläder som passar. Han lämnar helst över klädinköpen till föräldrarna. Varken Lotta, Laila eller Niklas bestämmer i förväg vilka kläder de ska köpa. De önskar sig inte heller några speciella kläder. Det framkommer att informanterna oftast är med och köper kläder och att de har stort inflytande när det gäller klädvalet i vardagen, även om det förekommer diskussioner vilket behandlas senare i texten, men trots att de äger valfrihet så är de inte speciellt intresserade av kläder. De nämner inte något klädmärke i samband med frågorna kring önskemål och de nämner inte heller klädföretag när det gäller inköp av kläder.

E. Brukar du vara med och köpa kläder och så?

Viktor. Ja, det gör jag nästan alltid, eller så kollar vi i en katalog och så skickar vi in och så kommer det.

E. Tycker du att det är roligt att titta på kläder och köpa kläder?

Viktor. Ibland, det beror på vad det är.

E. Ja, vad är det för kläder som är kul och vara med då..

Viktor. Mm.. den köpte.. till exempel en tröja med nya Star Wars filmen, den gillade jag jätte mycket och så.. Det tycker jag är roligt när man har något som inte alla andra har, eller så.

Viktor är gärna med och tittar på kläder. Han vill ha kläder som inte dom andra har. Han och hans mamma bestämmer tillsammans för som Viktor själv säger ”För det mesta brukar jag få kläder som jag tycker omför att det är dom jag brukar använda mest”.

Det vanligaste verkar vara att bestämma när man kommer till affären vilka plagg som ska inhandlas. Ett mellanting mellan impulsköp och planerat köp. Det framkommer bara i tre fall att barnen planerat exakt vad de ville ha, dessa tre barn är kompisar och har köpt likadana byxor.

Barbro Johansson¹¹ har studerat barndomen med ”postmoderna glasögon” på, hon skriver: ”Den tiden är för länge sedan förbi när vi konsumerade enbart för våra materiella behov” [...] ”Hur visar det detta i barnens konsumtion? Ja, dels kan man förstås se det i hur reklamen har lyckats i sitt uppsåt: Att få barnen att vilja ha produkter som de – materiellt sett – inte behöver”. Om de postmoderna glasögonen åker av så visar de intervjuade barnen att de inte

konsumerar kläder för att uppnå drömmar eller för att tillfredsställa ”habegär” utan de poängterar hela tiden klädernas praktiska funktion.

Boken *The Unmanageable Consumer* tar upp konsumtion i olika former och som gett bra infallsvinklar på hur informanternas uttalanden kring klädköp och val kan tolkas. *The Unmanageable Consumer* behandlar varken barn eller kläder, specifikt men ger en bra bakgrundsbild till konsumtion. Det finns olika konsumenter, det finns inga vattentäta skott mellan de olika definitionerna utan de ska ses som olika positioner inom ett stridande fält.¹² Gabriel och Lang särskiljer olika konsumentbeteenden; konsumenten som väljare, som kommunikatör, som utforskare, som identitetssökare, som hedonist eller konstnär, som offer, som rebell, som aktivist eller som medborgare. Barn som grupp hänförs ofta till kategorin offer. De utsätts för starka marknadskrafter, menar man, som de behöver skyddas ifrån.¹³

Idoler

Hur mycket påverkar idoler? Identifierar sig barnen med idoler? Flera av tjejerna hade T-shirtar med Spice Girls på, som vi talade om. Kan man betrakta exempelvis Spice Girls som en typ av narrativ reklam, stilar och kläder får liv och vävs in i en berättelse?

E. Tyckte du det var viktigt sådär vad de hade för stilar, för dom tjejerna hade ju olika stilar allihop.
Emma. Jag tycker dom, jag tyckte dom var ganska.. tuffa sådär. Så skulle jag också vilja vara. (säger Emma med fnissig röst)

Niklas tycker om Off Spring

E. Dom vet jag inte riktigt hur dom ser ut.. Har dom någon speciell stil sådär?

Niklas. Nä. Dom har vanliga kläder, bara det att dom har kortärmade blå T-shirtar, fast dom har ju en massa märken och sånt, då. Dom har vanliga kläder.

Det finns en skillnad i hur flickor och pojkar talar om idoler. Det kan bero på att flera av de intervjuade flickorna bar Spice Girls T-shirt vid intervjutillfället och det blev naturligt att tala om dem. Flera av flickorna hade identifierat sig med någon av medlemmarna i gruppen och haft en längtan att se ut som dem. De visar med rösten på att de har distans till Spice Girls idag och att de tycker det var lite barnsligt att vilja se ut och att vara som dem. Ingen av pojkarna talar om idoler som en förebild.

Kompisar och kläder

Är det viktigt att se ut som andra?

Några av dem talar om att kläderna ska vara ”fina” men de kriterier som ställs upp delas inte av alla.

E. Har ni tänkt på hur kläder *inte* får vara?

Marta. Fula ska dom inte vara.

E. Inte fula. Vad är det som är fult då?

Marta. Det är när man har såna här.. kortbyxor. Det tycker inte jag är snyggt.

Inom gruppen kan finnas maktrelationer och spel som inte framkommer vid intervjutillfället.

Uttalandet om korta byxor kan vara en ”pik” till någon, även om det inte uttalas.

E. Har ni tänkt på hur kläder inte ska vara för att ni ska tycka om dom?

Laila Ja, dom får inte vara rosa för mig! (fnissigt)

E. Inte rosa!

Laila. Inte rosa kjolar men rosa tröjor kan jag tänka mig, för det har jag en. EN.

Lotta. Jag kan inte ha.. rosa saker som inte är fina. T. ex. knallrosa det är.. jag blundar så fort jag ser någon ful färg.

Senare under intervjun talar de om en annan flicka i klassen som ”alltid har rosa”, dock inte när hon intervjuades. Rosa är för dem en symbol för barnslighet. När vi talade om favoritfärger frågade jag:

E. Tyckte ni om rosa när ni var yngre? (Med anledning av att de tidigare under intervjun hade visat sin avsky mot rosa så tydligt)

Jaa, svar båda två.

Lotta. Ja, när jag var sådär fyra år då var jag jätte mycket rosa hela tiden. Skulle ha rosa prinsess klänning hela tiden.

Laila. Och Moa då, hon går ju i ROSA byxor, ROSA strumpor, ROSA kofta, ROSA tröja.. allting rosa.

De kopplar samma rosa med när de var yngre och klasskamraten de talar om innehar inte någon stark ställning i barngruppen. Ardis Storm-Mathisen (1998) skriver om 13-åringars syn på kläder. Hon ställer frågan om det är kläderna som gör en person populär eller om personen gör kläder populära. Hon fann inget enkelt svar på frågan. Det är inte så enkelt som att rosa

kläder eller annat som kopplas samman med ”barnsligt” eller ”fult” automatiskt ger bäraren en låg status i gruppen, men det kan fungera som en symbol för att befästa en persons låga eller höga status.

Korta byxor är för någon ”fult”, för andra är det rosa. Det finns ingen samstämmighet i gruppen kring vad som är ”fult”. Detta talar emot den kör av röster som påstår att vi lever i ett samhälle med en allt större globalisering, där alla ser och hör samma saker. Där samma idoler, programledare och trendsättare marknadsför sina idéer om hur vi ska se ut. Det talar däremot för de som forskat kring barn och reflexivitet. Budskap sänds men de når inte den tänkta gruppen på det sätt som avsetts.¹⁴

Det verkar inte finnas några inom gruppen vedertagna definitioner på hur kläder inte får vara.

E. Har du tänkt på hur kläder *inte* får vara?

Niklas. Nej, det har jag aldrig gjort.

E. Nej, får kläder vara hur dom vill, för att du ska ha dom?

Niklas. Ja.

E. Mm, väljer du dina kläder själv?

Niklas. Ja, det gör jag.

E. Har ni tänkt på hur kläder inte får vara?

.. Måns För stora och för små får dom inte vara.

E. Finns det kläder du inte tycker om, har du tänkt på.. hur kläder inte får vara?

Viktor. Mm.. njae.. det ska helst inte vara stelt och så, det gillar jag inte när man ska.. eller när man går på olika speciella saker då vill jag inte att allting ska vara ny.. det är liksom inte att man rör sig så jätte enkelt eller så.

Det viktigaste är att kläderna är i rätt storlek och är sköna. Enligt en rådande diskurs är barn medvetna modelejon i tidig ålder. ”- Modeintresset sträcker sig allt längre ned i åldrarna nu och kläderna har blivit tuffare och trendigare”.¹⁵ Kanske är det så att den ”sanningen” håller på att skapa modelejon? Vem tjänar i sådana fall på det? Ja, den citerade till exempel (Maritha Wadenfalk, affärsområdeschef för barnkläder på Lindex).

Vardagens klädval

Impulser och påverkan som leder till att vissa plagg inhandlas och används kommer från flera håll. Viktigast tycks föräldrar och kompisar vara, reklam och påverkan från icke personliga kontakter nämns nästan inte alls som källa till inspiration. I materialet framkommer att barnen anser sig ha mycket att säga till om när det gäller val av kläder. De är ofta med och köper kläder och de är nöjda med de kläder de äger. Det är den ytliga delen av utsagorna som framkommer vid direkta frågor om val av kläder. När intervjuerna pågått en stund och andra frågor avhandlas så händer det att andra bilder av vardagens klädval kom fram.

E. Vad gör ni om ni får kläder ni inte vill ha?

Fredrik och Jens tittar på varandra och rycker på axlarna.

Jens. Ja, då tar jag inte dom.

E. Det bestämmer ni själva?

Fredrik. Ja.

[...]

Jens. Jag.. Nej, mamma blev så arg på mig en gång bara för att jag inte ville ha dom byxorna, så hon slängde dom.

Det är verkar viktigt för dem att de väljer kläder själva, speciellt de som intervjuats i par framhåller inför varandra att de bestämmer över vilka kläder de har. Men som citatet ovan visar så förekommer meningsskiljaktigheter om kläder mellan barnen och föräldrar.

E. Vad gör ni om ni får kläder som ni inte tycker om?

Marta. Då använder jag inte dom!

E. Du bara vägrar!

Marta. Ja då använder jag aldrig dom.

E. Vad säger föräldrarna då?

Marta. Dom tjar på mig.

Marta är en av de mer ”modemedvetna” på skolan. Hon har en storebror som hon ofta nämner under intervjun som en förebild. Det finns mycket att lära av stora syskon, till exempel att genomdriva sin vilja!

Emma har en låtsas storasyster, som heter Johanna, hon är en förebild för Emma. Johanna är ett år äldre och Emma tycker att nio är en ”proffsig ålder”. Det märks skillnad på de som

har stora syskon, de är mer medvetna om kläder och önskar sig kläder, likadana som syskonen.

Stil

Magnus Mörcks bok *Spel på ytan* behandlar livsstilar. I inledningen redogörs för olika sätt att se på livsstilar. Denna uppsats rör sig inte kring barns livsstilar, men behandlar stil och *Spel på ytan* ger ledtrådar till hur stilbegreppet kan uppfattas. Enligt Giddens så sätter individen samman en repertoar som på ett passande sätt svarar mot hur denne uppfattar sig själv och vill bli sedd av andra.¹⁶ Mörck påpekar att detta är en mycket enkel formulering och att många invändningar kan resas mot den, bland annat förutsätter den valmöjligheter. Den förutsätter också att det finns ett subjekt som är intresserad av att ta till vara möjligheterna. Vidare vilar Giddens definition på att detta subjekt medvetet vill skapa något som hänger samman. Kritiken som framförs mot Giddens kommer från postmodernt och poststrukturalistiskt håll. Inom postmoderniteten så betonas lekfullhet och fragmentarisering. Stil handlar inte om att finna mening utan är uttryck för begär. ”Varor blir mer och mer av symboler och mindre av nyttigheter”.¹⁷

Vad betyder stil för de intervjuade barnen?

E. Känner ni till någon stil, sådär?

Laila. Jag har på mig en långkjol som jag har på mig i fall jag bara ska till exempel vara stilla, sådär. I fall jag ska vara på något party där man bara ska sitta stilla.

E. Har den en annan stil än vad du brukar ha annars?

Laila. Ja, jag har bara en långkjol och den är borta just nu, eller den.. det tycker jag är jätte typiskt för det kommer alla såna fester, kommer nu, såna lugna.

Laila kopplar inte begreppet stil med ”färdiggjorda” stilar, utan talar om en kjol som för henne är annorlunda mot de kläder hon brukar ha. Flera av informanterna kopplar stil till något som inte är vardagskläder.

E. Känner ni till någon stil?.. Så där som ungdomar har?..

Måns. Ja, häng brukar dom ha.

E. Eller som barn har?

E. Häng är det en stil?

Måns. Ja. (med fniss i rösten)

E. Ja, finns det några andra stilar då?

Svante. Ja, det gör det ju.

Måns. Ja.

Svante. Jag har sett jätte många som har.. skinnjackor..

Måns. Ringar i..

Svante. Sönderslitna skinnjackor å..

Måns. ansiktet å näsan å..

Svante. med nitar på. Jätte många som har det.

Måns. massa saker spindelnet brukar dom ha, som kedjor i ansiktet, så.

E. Vet ni vad olik stilar heter och så?

Nej. (svarar de dröjande)

Måns. Lite grann..

Svante. Inte riktigt.

Måns och Svante Kopplar också samman stil med det ovanliga. Även om Måns säger att han brukar se människor med kedjor formade som spindelnet i ansiktet så är det inte vanligt. De kopplar samman ordet stil med det extrema.

Uppsatsens titel är ”Det är inte min stil”, vilket min sambos son (Måns) har sagt när han inte vill ta på sig vissa kläder. Efter intervjuerna, där stil inte framförs som något viktigt i vardagslag, kan det vara på sin plats att fundera över varför Måns använder argumentet stil. Stil är inte viktigt barnen emellan (inte enligt dessa intervjuer) men de kan ha upptäckt att begreppet är viktigt för vuxna och därför går att använda mot föräldrarna som är mer stilmedvetna. Det är möjligt att det finns en diskurs i vuxenvärlden kring barn och kläder, som massmedia har hjälpt till att skapa och som barnen utnyttjar, men som inte är viktigt i kompisgänget.

Kläder i olika åldrar

Kläder har haft viktiga funktioner för att markera övergångar i livet. Med konfirmationen fick man sina första långbyxor eller sin första hätta till dräkten. Kläderna har varit en del av initieringsriter på vägen att bli vuxen, men hur är det idag? Finns det kläder som hör olika åldrar till?

E. Är det någon skillnad i hur man kär sig när man är barn eller vuxen?

Viktor. Ja, det kanske det möjligtvis är. Som när man är barn då.. kanske fram till att man är ungefär tretton, eller så, då är det inte så viktigt vilka byxor man har, eller så. Men sen när man är äldre så kanske, då tar det lite, kanske det tar lite längre tid att välja vilka man ska ha, vilka som passar.. som passar (ohörbart) vilka som så..

[...]

Viktor. Skillnaden mot barn och vuxna det finns ju då att.. dom.. inte är likadana.. till exempel vuxna passar mer i kostym, kanske än vad barn gör.

Viktor uttrycker här en gräns som går vid tretton års ålder, där kläder blir viktigare. Han liksom flera av informanterna är medvetna om att de befinner sig i en ålder där kläder för vissa börjar bli viktigt men att de ännu inte behöver bry sig så mycket om kläder. Viktor säger att kostym passar mer för vuxna, det återkommer i flera citat att kostym och skjortor är vuxenplagg.

De flesta av informanterna upplever annars inte att det finns någon större skillnad på kläder för barn och vuxna.

E. Har ni funderat på om det finns några kläder som bara barn kan ha?.. Eller kläder som bara vuxna kan ha?

(Fredrik och Jens fnissar och tittar på varandra)

Fredrik. Storleken.

E. Storleken. Ja, det klart!

(skratt)

Fredrik. Ett barn kan ju inte ha en storlek som kanske är så här, ett litet barn kanske, ett barn som kanske är så här stort (måttar ett spädbarn) som skulle ha storlek kanske 140.

En skillnad är dock storleken som omöjliggör att vuxna och barn kan ha *precis* likadana kläder. I nästa citat säger Emma att det nästan bara är barn som kan ha strumpbyxor fast det är uppenbart att vuxna kan ha det. Jag hade själv kjol och strumpbyxor vid intervjutillfället!

E. Har ni tänkt på om det finns kläder som bara barn kan ha, eller kläder som bara vuxna kan ha?

Emma. Jag tycker att nästan bara barn kan ha strumpbyxor.

E. Jag har strumpbyxor.

Emma. Det gör inget.. (med en förlåtande och fnissig röst)

Anna. Jag Tycker att nästan bara vuxna pappor kan ha skjorta.

Det finns inga tabugränser mellan kläder för vuxna och kläder för barn. Åsikterna som Emma och Anna för fram är deras egna uppfattningar om vad som är vuxet och barnsligt.

Strumpbyxor används av alla som har kjol under de kallare årstiderna. Emma kopplar dock samman strumpbyxor med barnslighet. Senare under intervjun, när frågan ställs om de känner sig annorlunda när de byter kläder, säger hon: ”Bara när jag sätter på mig strumpbyxor, då känner jag mig barnslig. Jag känner mig sådär treårig. Jag gillar inte å ha strumpbyxor, alls”.

Strumpbyxor upplevs som barnsligt och skjorta som vuxet. Detta antyder att kläder används inom barngruppen för att markera ålder.

Något senare intervjuades Viktor som hade skjorta på sig, även om han kallade det en övertröja så hade den alla likheter med en skjorta.

E. Finns det några kläder som barn kan ha?

Måns. Ja, det finns det nog. Såna där Musse- Pigg T-shirt och sånt där.

E. Brukar inte vuxna ha det?

Nä, svarar både Måns och Svante

Måns. Dom brukar heller inte ha ähm.. kläder.. nån sån där seriefigur på kläderna..

[...]

E. Finns det några kläder som bara vuxna kan ha och inte barn kan ha då?

Måns. Äh.. Ja, det finns det nog ganska många..

Svante. Jag vet inte riktigt.

Måns. Större kläder!

E. Större kläder..

Måns. Ja, dom brukar mer ha såna där rutiga skjortor och sånt där..

Svante. Jag tycker mer att det är så där.. det är många vuxna som inte har samma kläder som barnen.. så.. men..

Måns. Mer vuxet!

Svante. Ibland kan dom ha lite likadana kläder.

Måns. Inte lika färgglada kläder brukar dom ha.

Svante. Nej.. det är mer färgglada kläder

Måns. mörka kläder

Svante. på barn

Barn har färggladare kläder än vuxna och inte seriefigurer på tröjorna, menar Måns och Svante. Måns säger att vuxna oftare har rutiga skjortor, det kan höra samman med att hans egen pappa har rutiga skjortor för det mesta!

Det finns inga vattentäta skott mellan vuxen- och barnkläder. Jag minns en sommar när ”alla” hade T-shirtar med Batman på. Färgerna på kläder kan ses mer som en modefråga än en åldersfråga. Måns som säger att barn har färggladare kläder vill nästan enbart gå klädd i grått och svart.

Barnens funderingar kring kläder och ålder visar det som Ziehe kallar för barndomens normalisering. Barndomen liknar allt mer ungdomen och ungdomen sträcker sig längre även uppåt i åldrarna.

Kön och kläder

I litteratur och andra källor som lästs inför uppsatsen påpekas att skillnaderna mellan pojkar och flickor har ökat markant när det gäller reklam,¹⁸ leksaker,¹⁹ och kläder²⁰.

”Poststrukturalistiska idéer om manligt och kvinnligt bygger på att dessa inte behöver vara diskursivt strukturerade på det sätt som de är nu”.²¹ Det går att vägra vissa diskurser och praktisera andra former men vi är alltid påverkade av existerande diskurser och strukturer. När det gång på gång påpekas att skillnaderna mellan pojkar och flickor är stora och ökar så blandas dessa påståenden in i de diskurser av kvinnligt manligt som redan existerar och blir till en ”sanning” till vilken vi förhåller oss.

Oroliga föräldrar läser och hör att det är viktigt för barn att få markera kön. Är det en ”sanning” eller är det ännu ett försök att sälja varor med hjälp av skrämsel. ”Hjälp! Tänk om min son blir böj”. Barn (liksom vi alla) omges av olika diskurser. Genom komplicerade och mångfaldiga positioner lär sig barn se och förstå hur flickor och pojkar ska vara. Hur viktigt är spets-behåar och spiderman- kalsonger för barn?²²

Frågorna kring kön och kläder kom sent under intervjuerna, detta för att se om funderingar kring könsspecifika kläder skulle komma upp under intervjuernas gång utan att jag som intervjuare påverkade informanterna till att tänka i dessa banor.

E. Tycker du att det är viktigt hur kläderna ser ut då?

.. Sylvester. Ja, jag vill inte ha tjejkläder.

E. Vad tycker du är tjejkläder då?

Sylvester. Ja, det är såna kläder som tjejer brukar ha.

E. Vad brukar.. jag vet inte.. vad brukar tjejer ha för kläder som

Sylvester. Dom brukar ha klänningar och så.

E. Ja.

Sylvester. Det vill jag inte ha . Jag vill ha, jag vill ha kläder som jag vill, som jag gillar. Det är vad jag vill.

Sylvester svarar här spontant att han inte vill ha tjejkläder. Han vill inte ha klänningar. Under intervjuernas gång framkom annars få hänsyftningar till pojk- och flickkläder.

På direkta frågor om kön och kläder svarade informanterna enligt konventionerna. Flickor har kjol och klänning, det vet de, men de tycker inte att det behöver vara så.

E. Har ni tänkt på om det finns några kläder som bara flickor kan ha då?

Jens. Det finns ju.. i några länder så har ju killar kjol till exempel klänningar, killar liksom. En del har i andra länder.

[...]

E. Finns det kläder som bara pojkar kan ha då, som inte tjejer kan ha, då?

Jens. Min mamma har jeans.. Jag vet faktiskt inte det liksom.. inte ofta man ser en tjej som går i kostym och slips.

E. Har ni tänkt på om det finns kläder som bara flickor kan ha?

Anna. Klänning, det kan bara flickor ha. Strumpbyxor.

Emma. Jag tycker så, lite dom som ber till Gud dom kan ha det. Killar även, sådär i vissa länder har dom ju klänningar (ohörbart)

E. Sen tänkte jag fråga om det finns några kläder som bara flickor kan ha?

Niklas. Nej, det gör det inte.

E. Kan pojkar ha alla kläder?

Niklas. Ja, fast damunderkläder..

E. Underkläder då.. Finns det några kläder som bara pojkar kan ha och inte flickor kan ha, då?

Niklas. Nej, det tycker jag inte heller..

E. Alla kan ha alla kläder?

Niklas. Ja..

E. Finns det några kläder som bara flickor kan ha då?

Måns. Ja, det finns det nog.

Svante. Kjöl och klänning kan är det ju bara flickor som har.

E. Mm. Finns det några kläder som bara pojkar kan ha då?

Måns. Häng brukar pojkar ha men tjejer..

Svante. Men

E. Kan tjejer ha häng då?

Måns. Ja, men det är ovanligt.

Svante. Ja, men det är ovanligt.

Klänningar och kjöl är plagg för flickor men informanterna är medvetna om att det finns sociala situationer (de som ber i kyrkan) och kulturella skillnader (i andra länder finns det killar med kjöl) där det är accepterat med kjöl och klänning på män. Det finns alltså enligt informanterna inga absoluta gränser för vad män och kvinnor kan ha på sig. Niklas som är pojke, menar att det inte finns några kläder som är könsbundna även om han drar gränsen vid

damunderkläder... Det finns uppenbart diskurser som omskrivs i litteratur och massmedia men dessa diskurser är inte nödvändigtvis de som barnen anammar och låter sig påverkas av.

Det finns även andra könsaspekter på kläder. Shopping anses vara en kvinnlig syssla.

E. Är det bara mamma som är med? Är aldrig pappa med i affärerna?

Laila Nä, det är mest mamma.

Lotta Ja, kanske någon gång har pappa varit med, fast det kommer jag inte ihåg.

Laila (fnissar) Nej, det är inte ofta pappor är med och handlar kläder. Dom är väl hemma och tittar på fotboll eller nåt sånt där..

Det är oftast mamma som är med och köper kläder, det framkommer i flera intervjuer. Laila säger att pappa tittar väl på fotboll, hon säger det med en fnissig röst som visar att hon har distans till sitt uttalande. I hennes röst finns en ton av ”Ja, se karlar!”. Vid flera tillfällen framkommer att även pappa är med och köper kläder och även kan vara den som har huvudansvar för klädinköpen. Det är tydligt att det är flickorna som tycker att det är roligast att vara med och handla. Bland pojkarna är det de mer medvetna som tycker att det är roligt med kläder.

Sammanfattning

Det slående i samtalen med informanterna var deras uppfattning om klädernas funktion. De återkom gång på gång till klädernas känsla på kroppen och att det viktiga med kläder är att de är sköna och lätta att röra sig i. Det var en aspekt som överraskade. Teorier kring postmodernitet poängterar symbolers ökade betydelse. För att förstå olika aspekter av omvärlden har det, enligt dessa teorier, blivit en nödvändighet att förstå symbolvärldar och lära sig ”läsa” tecken. Kläder kan ses som tecken och symboler för olika sociala grupperingar, åldrar, kön eller etnisk tillhörighet till exempel. Barnen som intervjuats uttrycker inte en medvetenhet av kläder som symboler i första hand utan ser kläderna ur en praktisk funktion med en kroppsnära uppfattning så empiridelen börjar med kroppen och kläder för att sedan gå vidare med klädernas praktiska funktion. I intervjuerna framkommer att barnen är väl medvetna om att kläder, förutom den praktiska funktionen, även har sociala funktioner. Det finns regler för när och var olika sätt att klä sig är accepterat. Sedan kommer ett kapitel om klädernas symbolvärde. Detta kapitel visar att de intervjuade barnen inte tolkar kläder som symboler i den utsträckning som kunde förväntas.

Konsumtion och kommersialismen är en annan viktig del av teorierna kring postmodernitet. Allt går att köpa. Kommersialismen tycks ibland uppfattas som postmodernitetens motor. Till konsumtion hör reklam. Genom reklam säljs inte enbart varor utan reklam ger också referensramar för det ”rätta” utseendet och det ”rätta” beteendet. Kline²³ menar att barn tidigt är fullfjädrade konsumenter, redan vid åtta (8) års ålder vet barn att omsätta pengar till varor. Hur påverkade är barn av reklam? De intervjuade barnen ger inte intryck av att vara märkesmedvetna eller ha tillägnat sig massmediala bilder av hur man ska vara. För att sedan gå vidare med att undersöka förebilder och identifikationsobjekt ställdes frågor om idoler. Informanterna har ett reflexivt förhållningssätt till idoler. De ger intryck av att ha distans till idoler, om de i över huvudtaget har några idoler.

”Alla andra har”. Ett argument som många föräldrar fallit för. Hur viktigt är kläder i barngruppen? Under rubriken ”kompisar och kläder” framkommer att det mycket väl kan finnas maktrelationer, som med intervjumetoden endast skymtar fram, i gruppen. Det framkommer dock ingenting som pekar mot att det finns ett gruppträck när det gäller kläder. ”Vardagens klädval” är en realitet för alla föräldrar och barn. Även om informanterna noga påpekar att de har stort inflytande på klädköp så förekommer det att barn och föräldrar inte är ense om vilka kläder som ska användas. Det framkommer att det kan gå hett till i

vardagssituationer och att barnen kanske inte alltid har sista ordet. En av utgångspunkterna för uppsatsen var att barn har en större stilmedvetenhet idag än när undertecknad var barn. Kapitlet ”stil” visar att det kanske inte stämmer. Barnen vet att använda begreppet i förhandlingssituationer med föräldrarna men att begreppet inte har någon större plats i barngruppen. Kläder har fungerat som symboler för olika skeden i livet. Idag talas det om att ungdomlighet har blivit det dominerande idealet.²⁴ Upplever informanterna att det finns olika kläder för olika åldrar? För att sedan se om de uttrycker ungdomlighet som idealet efterfrågades hur gamla de skulle vilja vara.

Genusperspektivet genomsyrar mycket av forskningen kring barn. Det skrivs mycket om fragmentariseringen i det postmoderna samhället. Flick- och pojkvärldarna upplevs bli allt mer differentierade. Hur talar barnen om kön och kläder?

Slutdiskussion

Vad är postmodernitet?! I mycket av litteraturen som lästs inför detta uppsatsarbete betonas de postmoderna tendenserna. Det skulle innebära en ökad globalisering, där barn med tillgång till Internet och kabel-TV delar samma erfarenheter och låter sig påverkas av samma förebilder. Den moderna tillvaron blir alltmer av en tillvaro fylld av symboler som blir allt viktigare att förstå och bemästra. Till detta hör en ökad fragmentarisering där gamla värden och traditioner får ge vika för ett bricolage av intryck och möjligheter. Men den faktiska verkligheten som den ser ut i det empiriska materialet, ger en annan bild av att vara barn idag. För att återknyta till de olika forskningsinriktningarna som presenterades i inledningen så finns det mycket i materialet som påminner om den inriktning som benämndes ”det socialt konstruerade barnet”. Barnen talar om kläder i en lokal kontext, de ser kompisar och föräldrar som inspiration och förebilder. De är inte märkesmedvetna och nämner inte klädföretag vilket tyder på att reklam och massmedia inte spelar någon större roll i deras klädval. Barnen tillåter varandra att vara enskilda och individualistiska, det finns inget starkt gruppträck som påverkar barnen att välja kläder för att passa in i gruppen, åtminstone inte bland de barn jag intervjuade och åtminstone i samtalen med mig.

-
- ¹ Se vidare, Klein, Barbro, ”Transkribering en analytisk akt” *Rig*, nr 2, 1990
- ² Se vidare, *Intervjuer med barn*, Falkström, Marie, Johansson, Barbro, Etnologiska institutionen vid Göteborgs Universitet, Icke publicerad
- ³ Davies, Bronwyn, *Frogs and snails and feminine tails*, 1989, fritt översatt från sid. 4
- ⁴ Immanens, egenskapen att existera inom någonting. Mots: transcendens. – *Immanent*, inneboende, existerande i något
- ⁵ Dessa olika riktningar finns att läsa om i *Theorizing Childhood*, 1998
- ⁶ Butler, Judith, ”Från konstruktion till materialisering”, *Bodies that matter*, 1993, sid. 24
- ⁷ Johansen, R. Broby, *Kropp och kläder*, 1966, sid. 6
- ⁸ *Kultur och erfarenhet*, Red. Ehn Billy, ”Att klä sig – smak, stil och symbolik”, Jacobson, Maja, 1993 sid. 115
- ⁹ *The Unmanageable Consumer*, Gabriel, Yiannis och Lang, Tim, 1995, sid. 27
- ¹⁰ Se vidare, Kline, Stephan, *Out of the Garden*, 1993
- ¹¹ *Postmodern barndom*, Red. Brembeck, Helene och Johansson, Barbro, 1996, sid. 295
- ¹² *The Unmanageable Consumer*, 1995, sid 187
- ¹³ Se till exempel diskussionen angående barn och TV i *Sold separatly*, Willis, Susan,
- ¹⁴ Se vidare, Seiter, Ellen, *Sold Separatly Parents and Children i consumer Culture*, 1993.
- ¹⁵ DN, 991129, ”Spets-bh för flickors små prickar”, Lytsy, Anna, den citerade är Maritha Wadenfalk, affärsområdeschef för barnkläder på Lindex.
- ¹⁶ Mörck, Magnus, *Spel på ytan*, 1998, sid, 11.
- ¹⁷ IBID, sid, 29.
- ¹⁸ Se exempelvis, Falkström, Marie, ” ”LEGO= för flickor, för pojkar” Om bilder av kön i Legoreklamen” som ingår i *Den flerdimensionella konsumenten*, Red. Ekström, M, Karin och Forsberg, Håkan, 1999
- ¹⁹ Se exempelvis, Willis, Susan, *A Primer for Daily Life*, 1991
- ²⁰ Se exempelvis DN 991112, ”Spets-bh för flickors små prickar”, Lytsy, Anna
- ²¹ Davies, Bronwyn, *Frogs and Snails and Feminist Tales, Preschool children and gender*, 1989, sid. 6 (Eva Knuts översättning)
- ²² ”Sällan har uppdelningen i pojk- och flickkläder varit så definitiv i svenskt barnmode. I de allra flesta barnklädersaffärer finns i vinter, mer eller mindre avancerade behåar för småflickor- och spidermankalsonger för småpojkar”. DN 991129
- ²² Kline, Stephen, *Out of the garden: Toys, TV and children´s culture in the age of marketing*, 1993
- ²² Se vidare, Ziehe, Thomas, *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet*, 1989

Litteraturlista

Berggren Torell, Viveka, *Barfotabarn- Klädbehov och klädeekonomi på folkhemsbyggets tid*, Rapport nr 2 från Projekt Barn och föräldrar i konsumtionssamhället, Göteborg, Etnologiska institutionen, 1999

Davies, Bronwyn, *Frogs and Snails and Feminine Tails, Preschool children and gender*, Allen & Unwin St Leonards, Australia, 1989.

Bourdieu, Pierre, *Distinction, A Social Critique of the Judgement of Taste*, Routledge, 1984. (Tredje tryckningen 1992)

Bourdieu, Pierre, *Kultursociologiska texter*, Salamander, Lidingö, 1986.

Den flerdimensionella konsumenten, en antologi om svenska konsumenter, red. Ekström, Karin och Forsberg, Håkan, "'MsConsumer' – Konstruktionen av moderskap som konsumtionspraktik i svensk dagspress 1885- 1935", Brembeck, Helen och "'LEGO= för flickor, för pojkar' – Om bilder av kön i Legoreklam", Falkström, Marie. Tre Böcker Förlag AB, Göteborg, 1999.

Drömprinsen och Glamourgullet, Om könsschabloner i barnreklam, Konsumentverket, Jupiter Reklam, Jönköping, 1998.

Falkström, Marie, "Action man har ingen fru, inte vad jag har sett på tv i alla fall", (icke publicerad)

Falkström, Marie, "Man är inte tuff, men man är tålig", C-uppsats, etnologiska institutionen, 1996.

Foucault, Michel, *Diskursens ordning*, Symposium, Stockholm, 1993.

Intervjuer med barn, Falkström, Marie, Johansson, Barbra, Etnologiska institutionen vid Göteborgs universitet, icke publicerad.

Klein, Barbro, "Transkibering är en analytisk akt" , *Rig*, nr 2 , 1990.

Kline, Stephen, *Out of the Garden*, Verso, London, 1993.

Kultur och erfarenhet, red. Ehn, Billy, "Att klä sig- smak, stil och symbolik", Jacobson, Maja, 1993

Mills, Sara, *Discourse*, Routledge, London och New York, 1997. (Andra tryckningen 1999)

Moore, Henrietta, L. *A Passion for Difference*

Mörck, Magnus, *Spel på ytan, en bok om livsstilar*, Etnologiska föreningen i Västsverige, Göteborg, 1998.

Postmodern barndom, red. Brembeck, Helen och Johansson, Barbro, Graphic Systems, Angered, 1996.

Ungdomskultur: Identitet och mostånd, red. Fornäs, Johan, Lindberg, Ulf och Sernhed, Ove, "Kulturell friställning och narcissistisk sårbarhet", Ziehe, Thomas, Ordfront, Stockholm, 1984.

Seiter, Ellen, *Sold Separatly, Parents and Cildren in consumer Culture*, Rutgers University Press, New Jersey, 1993.

Storm- Mahisen, Ardis, *Unge tenåringers orienteringer til klaer, rapport fra et forprosjekt om klaernes betydning blant 13-åringar*, Statens instiutt for forbruksforskning , Lysaker, 1998.

Walkerdine, Valerie, *Daddy´s Girl, Young Girls and Popular Culture*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1997.

Walkerdine, Valerie, *Schoolgirl Fictions*, Verso, New York, London, 1990.

Willis, Susan, *A Primer for Daily Life*, Routledge, New York, London, 1991.

Ziehe, Thomas, *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet*, Symposium, Stockholm, 1989